

(Tämä on taittoa edeltävä käsikirjoitusversio vertaisarvioidusta artikkelista, joka on julkaistu *Sosiologia*-lehden numerossa 4/2021.)

Autonomiasta eliittiverkostoihin, kolmikannasta hierarkioihin: suomalaisyliopistojen hallitusten ulkopuoliset jäsenet vuosina 2010–2020

Abstrakti: Artikkelissa tarkastelen suomalaisyliopistojen hallitusten niin sanottuja ulkopuolisia jäseniä (197 kpl) vuosilta 2010–2020 eliittitutkimuksen näkökulmista. Kuvaan millaisia taustoja yliopistoyhteisöjen ulkopuolelta nimitetyillä hallitusjäsenillä on, millaisia (intressi)ryhmiä he edustavat ja millaisia sidosryhmäkytköksiä he tuovat mukanaan yliopistoihin. Tarkastelemalla eri vallan kenttien välisiä suhteita osoitan, miten ulkopuolisten vahvistunut asema yliopistojen hallituksissa on keskittänyt valtaa erilaisten eliittien ja hyper-toimijoiden käsiin ja hierarkioiden huipuille. Hallitukseen nousee useimmin elinkeinoelämästä (39%) ja sen eliiteistä. Huipputuloisimman promillen edustus yliopistojen hallituksissa on 200-kertainen sen kokoon nähden. Myös valtiollisen ja akateemisen hallintoeliitin, kuten kansanedustajien ja rehtorien, sekä professorien asemat ovat vahvistuneet ulkoisten jäsenten myötä. Erilaisten eliittien vahvistunut asema haastaa yliopistojen itsehallintoa – ymmärrettynä niiden kykynä ohjata omaa toimintaansa – ja kolmikantaisen yliopistodemokratian perusteita ja mahdollisuuksia. Julkinen, poliittinen ja taloudellinen valta, joilta yliopistoja on perinteisesti pyritty suojelemaan itsehallinnolla, ovat ottaneet merkittävän jalansijan yliopistojen hallituksissa. Häviäjiä ovat olleet opiskelijat ja yliopistojen (keskiryhmän) työntekijät eli yliopistodemokratia.

Avainsanat: eliitit, hallitusjäsenyydet, itsehallinto, yliopistoautonomia, yliopistodemokratia, yliopistolaki

Abstract: The article analyses the external board members of the university boards in Finland in 2010–2020. With elite research methods, it documents and analyses the different fields of power and elite affiliations that the board members represent and create. By exploring the relationships between different institutional fields, the article shows how the increased number of external members has centralized power and strengthened hierarchies in the universities. Business representatives have occupied the most significant share of the boards and the number of top earners is notable. Also academic (managerial) elites and political elites are well represented. Such a strong presence of elites in the boards challenges the fundamentals and possibilities of university autonomy – understood as self-governance – as well as those of tripartite university democracy.

Key words: elites, board membership, university autonomy, university democracy, university law

Johdanto

Yliopistot ovat olleet Suomessa suurten muutosten kohteena 2000-luvulla. Kansainvälisiä trendejä seurailleen suomalaisyliopistoja on fuusioitu ja niiden hallintomalleja ja johtamistapoja on muokattu keskusjohtoisemmiksi ja managerialistisemmiksi. Etenkin vuoden 2009 yliopistolain uudistus ja sitä seuranneet johtosääntöuudistukset muuttivat yliopistojen johtamis- ja hallintotapoja merkittävästi (Kuusela ym. 2021).

Kuten muualla Euroopassa, myös Suomessa kehitys on synnyttänyt kritiikkiä. Erityisesti muutokset yliopistojen hallitusten kokoonpanoissa ja tehtävissä ovat herättäneet vastalauseita. Yliopistoyhteisöjen ulkopuolelta nimitettävien hallitusjäsenten vahvistunutta asemaa on arvosteltu yliopistojen sisällä (ks. esim. Nyman 2016; Sintonen 2008), samalla kun esimerkiksi opetusministeriö ja elinkeinoelämä ovat pitäneet tärkeänä, että sidosryhmien rooli yliopistojen johtamisessa nimenomaan kasvaa (HE 7/2009; Itkonen 2006; OKM 2007).¹ Kriitikot ovat paitsi pitäneet kehitystä periaatteellisesti huonona myös olleet sitä mieltä, että ulkopuoliset hallitusjäsenet eivät ole lunastaneet heihin kohdistettuja odotuksia: yliopistojen asema ja rahoitus eivät ole sidosryhmien kasvaneen vallan myötä parantuneet (Nyman 2016).

Yliopistojen uudistuneiden hallitusten toiminnasta tai edes koostumuksista ei Suomessa kuitenkaan tiedetä paljoakaan (ks. kuitenkin Leiniö 2007; OKM 2018). Paikatakseni aukkoa, tarkastelen tässä artikkelissa suomalaisyliopistojen hallitusjäseniä eliittitutkimuksen menetelmin ja tuotan samalla perustietoa yliopistojen hallitusten koostumuksista, peruspiirteistä ja niiden ulkopuolisten jäsenten taustoista. Tutkimuskohteenani ovat suomalaisyliopistojen hallitusten ulkopuoliset jäsenet vuosilta 2010–2020, eli sellaiset hallitusjäsenet, jotka eivät ole yliopistoyhteisöjen keskuudestaan vaaleilla valitsemia. Yhteensä tällaisia hallitusjäseniä on ollut tarkastelujaksolla 193 ja heillä on ollut 197 hallituspaikkaa. Tutkin, millaisia sidosryhmiä ja taustoja näillä hallitusjäsenillä on, millaisia

---

¹ Yliopistoyhteisöllä viitataan läpi artikkelin yliopistolaisissa määriteltyihin ryhmiin: professoreihin, muuhun henkilöstöön ja opiskelijoihin.

(intressi)ryhmiä ja vallan kenttiä he edustavat ja millaisia eliittiyhteyksiä he luovat ja tuovat mukanaan yliopistoihin. Taustalla kulkee pohdinta siitä, miten hallitusjäsenten (eliitti)yhteudet vaikuttavat yliopistojen itsehallinnon ihanteisiin ja käytännön edellytyksiin.

Tarkastelemalla eri vallan kenttien välisiä suhteita osoitan, miten ulkopuolisten vahvistunut asema on keskittänyt yliopistollista valtaa erilaisten eliittien käsiin ja hierarkioiden huipuille. Elinkeinoelämän eliitti on vallannut merkittävimmän osan ulkoisista hallituspaikoista, ja huipputuloisten edustus yliopistojen hallituksissa on huomattavan suuri. Myös akateemisen tai hallinnollisen eliitin asema on vahvistunut ulkoisten jäsenten myötä: hallituksissa istuu runsaasti yliopistojen entisiä rehtoreita, vararehtoreita, tutkimuslaitosten johtajia ja korkeita virkamiehiä. Tulkintani mukaan eri eliittien vahva edustus yliopistojen hallituksissa haastaa yliopistojen itsehallintoa – ymmärrettynä niiden kykynä ohjata itse omaa toimintaansa – sekä kolmikantaisen yliopistodemokratian perusteita ja edellytyksiä.

Uusi autonomia – muuttuvat hallitukset ja eliitit

Yliopistojen autonomia, itsehallinto, on ollut keskeinen periaate modernin ajan länsimaissa. Yliopistot on usein käsitetty tai määritelty taloudellisesti hallinnollisesti autonomisiksi, siten että niiden on ollut tarkoitus hallinnoida itse itseään (ks. Miettinen 2001). Suojaamalla tieteellisen yhteisön asemaa tutkimusta ja opetusta koskevassa päätöksenteossa on pyritty luomaan institutionaaliset takeet tieteen ja ylimmän opetuksen vapaudelle (Tuori 2011, 625). Taloudellisesti hallinnollisen itsehallinnon tarkoituksena on siis ollut turvata tieteen harjoittamisen riippumattomuus poliittisista, yhteiskunnallisista ja taloudellisista paineista (HE 250/1990 vp, 5; Miettinen 2001).

Yliopistojen itsehallinto on kuitenkin eri maissa ja eri aikoina saanut hyvinkin erilaisia ilmenemismuotoja. Etenkin yliopistojen suhde valtioon on vaihdellut. Berit Askling kollegoineen (1999) on typologisoinut valtion ja yliopistollisen itsehallinnon suhdetta ja esittänyt neljä mallia: (1) humboldtilainen malli, jossa valtio takaa yliopistojen autonomian ja suojelee tiedettä ulkoisilta voimilta; (2) tyypillisesti Briteissä käytössä ollut malli, jossa valtio kunnioittaa tieteen vapautta tarjoamalla kuitenkin erityisiä takeita sille; (3) malli, jossa valtio ohjaa yliopistoja aktiivisesti sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseksi; ja lopulta (4) malli, jossa autonomia toteutuu lähinnä siten, että yliopistot toimivat markkinoilla itsenäisinä palveluntarjoajina ja valtio tarjoaa korkeintaan tukiaisia. Michael Shattock (2016) on vastaavasti tehnyt jakoa humboldtilaiseen, napoleonistiseen ja valtiosta irralliseen malliin. Humboldttilaisessa mallissa tutkimus ja opetus on kytketty toisiinsa

monitieteisissä yliopistoissa, kun taas Ranskan napoleonistisessa mallissa tutkimus on ollut sijoitettuna erityislaitoksiin. Molemmissa malleissa tutkimusinstituutioiden suhde valtioon on ollut likeinen. Sen sijaan Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa yliopistot ovat toimineet suhteellisen etäällä valtiosta, eikä valtio ole suuremmin puuttunut niiden toimintaan.

Suomessa käsitykset tieteen autonomiasta ja sitä ohjaavat käytännöt ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet merkittävästi juuri tällaisten typologioiden välillä. Suomen mallissa on historiallisesti ollut piirteitä vahvasta valtion ohjauksesta, mutta toisaalta yliopistojen itsehallinto on ollut kirjattuna jopa perustuslakiin – ensin koskien Helsingin yliopistoa ja vuodesta 2000 lähtien kaikkia yliopistoja. Lisäksi suomalaisyliopistoille on 1900-luvun jälkipuoliskolta lähtien ollut ominaista demokraattisesti järjestetty sisäinen hallinto. Kolmikantainen yliopistodemokratia, humboldtilaiseen malliin kuuluva professorien vahva asema ja perustuslaissa turvattu itsehallinto ovat Suomessa kulkeneet vahvan valtionohjauksen rinnalla (Kaarninen yms. 2000; Kallioinen & Louekari 2019; Kolbe 1996; Välimaa 2019).

2000-luvun muutoksia kuvaa ennen kaikkea yliopistojen irtaantuminen valtion keskushallinnosta ja julkishallinnon viranomaisorganisaatiosta, mitä esimerkiksi yliopistojen rehtorit edistivät vuosituhannen alussa (Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto 2002; 2005). Rehtorien vaatimuksena oli muuttaa yliopistot valtion tilivirastoista itsenäisiksi oikeushenkilöiksi. Tällä haluttiin irtaantua eduskunnan budjettivallasta eli käytännössä liikkua lähemmäksi anglo-amerikkalaista mallia. Lopputuloksena on syntynyt yliopistoja, jotka ovat virkamiesjohdon, poliitikkojen ja eräiden rehtorien mukaan aiempaa autonomisempia (ks. esim. Lappalainen 2012), mutta monien yliopistolaisten mielestä vähemmän autonomiaa (Rinne 2016; Tomperi 2009). Valtiosääntötutkijoiden näkökulmasta ne puolestaan eivät ole yhtään sen enempää tai vähempää autonomiaa kuin aiemminkaan (Tuori 2011).

Tulkintojen ristiriitaisuutta selittänee ainakin keskustelijoiden erimielisyys siitä, onko valtiollinen ohjaus tosiasiaassa vähentynyt, koska ministeriö ohjaa yliopistoja edelleen voimakkaasti rahoitusmallilla ja tulossopimuksilla (Seuri & Vartiainen 2018). Näkemykset poikennevat toisistaan myös siksi, ettei valtio-ohjauksen tilalle tulleista – itsehallintoa kenties uudella tavalla rajoittavista – vallankäytön muodoista ole paljoakaan tutkimusta. Samoin huomiotta on usein jäänyt se, millainen on ollut uuden oikeushenkilöaseman tuoman autonomian ja yliopistodemokratian suhde. Analyysien puutteessa keskustelijoiden on ollut helppo puhua toistensa ohi.

Käytännössä yliopistojen autonomian edellytyksiä ja toteutumistapoja on muokattu viime vuosikymmeninä yliopistolakireformeilla, jotka ovat johtaneet rajuihin hallinnollisiin muutoksiin niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Lakireformien taustalla voi nähdä useita tekijöitä, kuten julkishallinnon muuttuneet trendit (Veiga ym. 2015) ja kasvaneen taloudellis-poliittisen kiinnostuksen yliopistoja kohtaan osana tietotalouden strategioita. Yliopistoilta on alettu odottaa suurempaa tulosvastuullisuutta, ja niiden vaikuttavuutta on alettu ohjata ja mitata aktiivisemmin (Jessop ym. 2008; Kauppinen & Kaidesoja 2014). Yliopistojen hallintomalleja onkin asteittain muokattu niin, että ne muistuttavat yhä voimakkaammin yrityksiä tai uuden julkisjohtamisen ihanteiden mukaisia organisaatioita (Veiga ym. 2015). Vakiintuneen tulkinnan mukaan yliopistot ovatkin managerialisoituneet voimakkaasti 2000-luvulla (ks. esim. Mälkiä & Vakkuri 1998, Poutanen ym. 2020, Tomperi 2009).

Osana kehitystä myös yliopistojen hallitusten kokoonpanoja ja tehtäviä on muutettu lainsäädännöllä. Näin myös Suomessa. Vuoden 1997 yliopistolain mukaan suomalaisyliopistojen ylin päättävä elin oli yhteisön jäsenistä koostettu hallitus, jonka puheenjohtajana toimi rehtori. Hallituksissa noudatettiin kolmikantaperiaatetta eli niissä oli oltava edustus professorikunnasta, muusta henkilöstöstä sekä opiskelijoista. Laki mahdollisti, että *enintään* kolmannes hallitusjäsenistä oli yliopistoyhteisön ulkopuolisia, *mutta ei edellyttänyt* tätä. Vuoden 2005 lakimuutoksella säädettiin, että hallituksessa *oli oltava* myös ulkopuolinen edustus (Laki yliopistolain muuttamisesta 715/2004). Lain mukaan ”hallituksen jäsenistä *vähintään* yksi ja *enintään* kolmannes [oli] valittava henkilöistä, jotka eivät ole yliopiston henkilöstöä eivätkä opiskelijoita”.² Lopulta vuoden 2009 laki vei kehitystä merkittävästi pidemmälle vahvistamalla entisestään ulkoisten jäsenten asemaa ja myös hallitusten tehtäviä. Lakia säädettäessä katsottiin, että vastuu yliopiston vakavaraisuuden säilyttämisestä vaatii vahvan päätöksentekovallan antamista yliopiston hallitukselle (HE 7/2009, 58). Laki paitsi lisäsi hallitusten tehtäviä nyt myös *edellyttää*, että *vähintään* 40 prosenttia hallituksesta – mukaan lukien puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja – tulee valita yliopistoyhteisön ulkopuolelta. Lisäksi laki mahdollisti säätiöyliopistot uutena oikeudellisena olomuotona ja näihin *kokonaan* ulkopuoliset hallitukset: säätiöyliopistojen perustajille taataan säätiöyliopistoissa kolme hallituspaikkaa seitsemästä, yliopistoyhteisöille ei yhtäkään (ks. Kuusela ym. 2021). (Vuonna 2021 säätiöyliopistoja ovat Aalto yliopisto ja Tampereen yliopisto, henkilöstö- ja opiskelijamääriltään Suomen toiseksi ja kolmanneksi suurimmat yliopistot.)

---

² Korostukset kirjoittajan.

Vuoden 2009 siirtymä oli merkittävä juuri siinä, miten sen myötä sidosryhmille taattiin vahva edustus yliopistojen hallituksiin, samalla kun yhteisöjen asemaa heikennettiin. Siinä missä vuoden 1997 laki mahdollisti ulkopuoliset jäsenet ja vuoden 2005 laki velvoitti nimittämään heitä asettaen määrälle kuitenkin enimmäiskaton, vuoden 2009 laki asetti ainoastaan vähimmäismäärän (sekä julkisoikeudellisiin yliopistoihin kiintiön yliopistoyhteisölle) ja jätti säätiöyliopistoista pois määräyksen yliopistoyhteisön edustajista. Kun vielä edellinen laki takasi kaikkien yliopistojen hallitukseen yliopistoyhteisölle vähintään 2/3 enemmistön, uusi laki jätti yhteisön pakollisen edustuksen pois säätiöyliopistoista ja kutisti sen julkisoikeudellisissa yliopistoissa ääritapauksessa 1–2 henkilöön kustakin ryhmästä.

Lakia säädettäessä hallitusten kokoonpanoista ja valintatavasta käytiin perustavanlaatuista keskustelua, sillä alun perin lainvalmistelijoiden tahtona oli estää kokonaan yliopistolaisten edustus säätiöyliopistojen hallituksissa ja siirtää hallituksen valinta pois yliopistoyhteisöltä (HE 7/2009). Perustuslakivaliokunta piti kuitenkin tavoitetta mahdottomana perustuslain takaaman itsehallinnon näkökulmasta. Lausunnossaan valiokunta edellytti, että kaikkien yliopistoyhteisöön kuuluvien tulee olla kelpoisia hallituksen jäseniksi myös säätiöyliopistoissa ja kokoonpanon tulee määräytyä yliopistoyhteisön päätöksellä (PeVL 11/2009; PeVL 18/2009). Yhteisölle ei kuitenkaan turvattu lailla edustusta.

Yliopistojen hallintomalleja ja hallituksia koskeneet muutokset ovat olleet samansuuntaisia Euroopan eri maissa (De Boer & File 2009; Kretek ym. 2013; Veiga ym. 2015). Muutoksia on yhdistänyt ainakin kolme piirrettä (Kretek ym. 2013, 41), jotka näkyvät myös Suomessa. Ensimmäinen ulkopuolisia jäseniä sisältävien – tai niistä kokonaan koostuvien – hallitusten idea on toteutunut samansuuntaisena ympäri Eurooppaa lakireformien myötä. Toiseksi hallituksille on annettu lisää valtaa ja niistä on muodostunut tärkeitä päätöksentekijöitä erotuksena aiemmasta neuvoa-antavasta roolista. Käytännössä kaikissa muutoksen läpikäyneissä maissa hallitusten rooleihin kuuluu (yritysten hallitusten tapaan, ks. Veiga ym. 2015) strateginen suunnittelu, budjettivalta ja osallistuminen johdon valitsemiseen (Kretek ym. 2013, 42), mutta hallitukset eivät yleensä määrää opetusohjelmien sisällöistä, opiskelijoiden sisäänotosta tai akateemisen henkilökunnan palkkaamisesta. Samalla kollegiaalisten päätöksentekielinten (konsistorit, kollegiot, senaatit) rooli on kutistunut ja tullut alisteiseksi hallitusten ja operatiivisen johdon vallalle (emt., 40). Kolmanneksi ulkopuolisten kasvanut valta on herättänyt kasvavaa vastustusta yliopistojen sisällä (ks. Suomessa Sintonen 2009).

Hallitusten muuttuneet tehtävät ja kokoonpanot ovat saaneet tutkijat tarkastelemaan niitä etenkin organisaatio- ja hallinnontutkimuksen näkökulmista (Sherer & Zakaria 2018). Kretek (2013) kollegoineen on esimerkiksi tutkinut ulkopuolisten hallitusjäsenten osuuksia, rooleja ja käytäntöjä sekä typologisoinut hallitusten tehtäviä yhdeksässä Euroopan maassa. Suomea muistuttavan Tanskan kokemuksia puolestaan on tutkinut Carney (2006) haastatteleamalla yliopistojen hallitusjäseniä heidän työtään koskevista näkemyksistään. Organisaatiotutkimuksellisten kysymyksenasettelujen sijaan tässä artikkelissa huomioni on kuitenkin siinä, millaisia (intressi)ryhmiä ja vallan kenttiä ulkopuoliset hallitusjäsenet edustavat ja millaisia eliittiyhteyksiä he synnyttävät. Näkökulmani on näin ennen kaikkea eliittitutkimuksellinen.

Eliittitutkimuksessa on usein jäljitetty erilaisten ryhmien, henkilöiden ja instituutioiden sisäisiä ja keskinäisiä kytköksiä, ja kartoitettu näin valtakeskittymiä yhteiskunnan eri osa-alueilla. Tarkasteltavana ovat olleet esimerkiksi erilaiset valtaeliitit, sosiaaliset sulkeumat ja toisiinsa linkittyvät sisäpiirit (Larsen & Ellersgaard 2018; 2017; MacLean ym. 2017; Mills 1956). Yksi keskeinen osa viime vuosikymmenten eliittitutkimusta on keskittynyt jäljittämään kytköksiä eri yritysten hallitusten välillä. Tämä niin sanottu *interlocking directorates* -tutkimus (ks. esim. Carroll & Sapinski 2011; Heemskerck 2011) on kuvannut yritysten hallitusjäsenten välisiä verkostoja ja näin kartoittanut vallan sisäpiirejä ja elinkeinoelämän vahvimpia toimijoita. Tutkimusalueen kehittyessä verkostoja ja kytköksiä on kartoitettu yhä useammin myös yritysten hallitusten ja yhteiskunnan muiden instituutioiden tai valtakeskittymien välillä (Larsen & Ellersgaard 2018; 2017; MacLean ym. 2017). Tällainen analyysi, jossa etsitään toimintakentät ylittäviä kytköksiä, on kiinnostunut niin sanotuista sillanrakentajista tai silloittajista (*bridging actors*) eli henkilöistä, joilla on valta-asemia eri sektoreilla. Esimerkiksi Mairi Maclean kollegoineen (2017) on kartoittanut tällaisia hyper-toimijoita, jotka ylittävät muuten suhteellisen erillään pysyvien eliittien rajoja ja joiden voi siksi nähdä käyttävän merkittävää yhteiskunnallista valtaa. Pierre Bourdieun (ks. esim. 1984, 1996) kenttäteoriasta ammentaen he pitävät tärkeänä tutkia juuri niitä toimijoita, jotka ylittävät kenttien rajoja, sillä vain pieni osa eri valtaverkostojen jäsenistä kykenee tähän (MacLean ym. 2017). Tällaiset hyper-toimijat ovat siis keskeinen keino, jolla eliittien dominoimat vallan kentät muodostuvat ja pysyvät koossa (emt., 128).

Yliopistojen hallituksia voi pitää poikkeuksellisen kiinnostavina eliittien (potentiaalisina) solmukohtina. Silloittajia, jotka ylittävät rajan akateemisen ja muiden kenttien välillä, voi pitää erityisen vahvoina hyper-toimijoina, koska akateeminen kenttä on perinteisesti ollut juuri riippumattomuusihanteensa ja meritokraattisen hierarkkisuuksiensa vuoksi vaikeasti saavutettava tai

valloittava (Bourdieu 1988). Ulkopuolisten hallitusjäsenien voi katsoa ylittävän meritokratian ja itsehallinnon pystyttämiä palomureja ja näin olevan merkittäviä silloittajia. Yliopistojen ja yritysmaailman hallitusten kytköksiä ja mahdollisia eturistiriitoja onkin tutkittu etenkin Yhdysvalloissa (Pusser 2006; Slaughter ym. 2014) ja esimerkiksi Saksassa (Nienhüser & Jacob 2008), mutta Suomessa kysymys ei ole noussut esiin (ks. kuitenkin Leiniö 2007), vaikka yliopistojen johtamista onkin tutkittu jonkin verran (ks. esim. Kohtamäki 2019).

Ulkopuoliset hallitusjäsenet muuttuneen autonomian peleinä: aineisto ja menetelmät

Eliittitutkimusten lähtökohdista ammentaen selvitän seuraavaksi suomalaisyliopistojen hallitusten koostumuksia ja niiden jäsenien kytköksiä yliopistomaailman ulkopuolelle. Tutkimusta varten on koottu tiedot kaikista vuoden 2009 yliopistolain jälkeisistä yliopistojen hallituksista (2010–2020), mutta keskityn analyysissäni yliopistoyhteisöjen ulkopuolisiin jäseniin eli jäseniin, joita *ei ole valittu vaaleilla* edustamaan yliopistoyhteisöjen laissa määriteltyjä ryhmiä.³ Juuri ulkopuolisten hallituslaisten voi ajatella vahvimmin haastavan vakiintuneita käsityksiä yliopistoautonomiasta ja luovan kytköksiä eliittien välillä. Näitä ulkopuolisten hallituspaikkoja on vuosina 2010–2020 ollut 197 kappaletta, joista 153 on ollut julkisoikeudellisissa yliopistoissa ja 44 säätiöyliopistoissa. Eri henkilöitä hallituspaikoilla on ollut 193. Käytännössä raja-alue ulkopuolisiin tarkoittaa, että tarkastelen julkisoikeudellisten yliopistojen hallitusjäsenistä ainoastaan niitä jäseniä, jotka on valittu vaalien ohi,⁴ kun taas säätiöyliopistoista tarkasteltavina ovat *kaikki* hallitusjäsenet, koska säätiöyliopistoissa ei valita hallitusjäseniä lainkaan vaaleilla.⁵

Vuotta 2010 voi pitää luontevana aloitusajankohtana tarkastelulle, koska silloin voimaan astunut laki edellytti yliopistojen hallitukseen merkittävää ulkopuolista edustusta ja lakia on pidetty yleisesti yliopistopolitiikan vedenjakajana.

Tarkastelen yliopistojen hallitusaineistoa monimenetelmällisesti ja yhdistelemällä sitä kahteen muuhun aineistoon. Tutkimuksen ensivaiheessa kokosimme tutkimusryhmässämme listan yliopistojen hallitusjäsenistä ja selvitimme laadullisesti hallitusjäsenien taustoja julkisista lähteistä,

---

³ Jatkoissa kirjoittaessani hallitusjäsenistä viittaan lähtökohtaisesti *ulkopuolisiin hallitusjäseniin*, ellei toisin mainitse.

⁴ Ulkopuolisia jäseniä on ollut julkisoikeudellisissa yliopistoissa 40–56 prosenttia hallitusjäsenistä (OKM 2016).

⁵ Säätiömuotoisen Tampereen yliopiston hallitukseen valittiin vuosina 2018–2019 kaksi henkilöä, joita voi pitää myös yliopistoyhteisön jäseninä. He ovat siis rajatapauksia, mutta koska heitä ei ole valittu vaaleilla, heidät on tässä tutkimuksessa laskettu ulkopuolisiksi.

kuten nimitysuutisista, LinkedIn-palvelun julkisista profiileista ja eri organisaatioiden verkkosivuilta.⁶ Saksalaisyliopistoja tutkineiden Nienhüserin ja Jacobin (2008) tavoin luokittelimme hallitusjäsenet institutionaalisten taustojensa perusteella eri kategorioihin. Bourdieuläisittäin (1984, 1996) näitä kategorioita voi kutsua myös (sosiaalisiksi) kentiksi ja vallan kentiksi tai organisaatioteorioita mukaillen institutionaaliseksi kentiksi (Scott 1995, 206–207). Luokittelimme siis henkilöt eri kategorioihin keskeisimpien taustayhteisöjensä perusteella, kvantifioimme tulokset ja hahmotimme merkittäviä klustereita hallitusjäsenten listalta. Luokittelut tehtiin pääosin nimityksen aikaisen ammatin tai työpaikan ja nimitysuutisissa mainittujen meriittien perusteella, mutta etenkin rajatapauksissa huomioitiin myös henkilöiden sosiaalisia polkuja (Bourdieu 1990).

Vaikka sosiaaliset luokittelut ovat väistämättä yksinkertaistavia ja vaativat aina tulkintaa, useimpien hallitusjäsenten luokittelu oli suhteellisen helppoa: teatterinjohtajan, kansliapäällikön ja teknologiayrityksen toimitusjohtajan kentät on verrattain helppo erottaa toisistaan. Kuvaan kategorioiden luokitteluperusteita tarkemmin analyysiosiossa. Koska tällainen laadullisesti kerätty taustatieto on kuitenkin väistämättä vain osittaista, eikä sen perusteella voi tehdä luotettavia päätelmiä koko joukon eliittikytköksistä, tutkimuksen toisessa vaiheessa vertasimme yliopistojen hallitusjäseniä suomalaisyritysten hallitusjäsenistä ja suomen suurituloisimmasta promillesta koottuihin aineistoihin.⁷ Yritysten hallitusjäseniä koskeva aineisto, joka on koottu Alma Talentin tietokannasta, kattaa liikevaihdoltaan 500 Suomen suurimman yrityksen hallitusjäsenet vuosilta 2012–2020. Suurituloisimman promillen lista puolestaan kattaa vuosien 2007–2016 yhteenlasketuilla tuloilla Suomen suurituloisimpaan promilleen nousseet henkilöt (ks. Kantola & Kuusela 2019).

Käsittelen koko 2010-lukua yhtenäisenä tarkastelujaksona eli en tarkastele hallitusjäsenten sidonnaisuuksia vain jonain tiettyinä hetkenä. Pidempää ajanjaksoa perustelee se, että en ole artikkelissa kiinnostunut ainoastaan niistä poluista, joita pitkin yliopistojen hallitukseen nousee, enkä henkilöiden kytköksistä tiettyinä ajankohtana, vaan tarkastelen sitä, miten hallituslaiset kytkevät eri instituutioita ja vallan kenttiä toisiinsa. Selvitän siis, missä määrin yliopistojen hallitusjäseniä voi pitää siltoja rakentavien ja sektorirajoja ylittävien eliittien jäsenenä ja miten he luovat tällaisia eliittejä. Näin tarkasteltavana on myös se, millaisia kytköksiä hallitusjäsenillä on ollut hallituskauttaan ennen tai sen jälkeen. Aineistojen pitkähköt aikajänteet mahdollistavat valtaeliittien tarkastelemisen yli

---

⁶ Kokoamistyötä teki Auli Harju ja taustaselvityksen teki pääosin Veera Kaleva. Suurkiitos heille, kuten myös muille Kohti parempaa yliopistomaailmaa -hankkeen tutkijoille.

⁷ Vertailutyön teki Leevi Saari. Kiitos siitä.

yksittäisten hetkien, mutta aineistojen lievä eritahtisuus on myös syytä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa.

Analyysissa olen kiinnostunut erityisesti hallitusjäsenten kytköksistä *elinkeinoelämään ja poliittiseen tai julkiseen valtaan*. Näiden rinnalla tarkastelen myös *tiedeyhteisön* sisäistä hierarkisoitumista ja managerialisoitumista siten kuin se ilmenee hallitusjäsenyyksissä. Syytä fokukseen on vähintään kolme.

Ensinnäkin tutkimuksen ensivaiheen kartoituksessa kävi nopeasti ilmi, että keskeisimmät ulkoiset ”kentät”, joihin yliopistojen hallitusjäsenillä on ensisijaisia kytköksiä, ovat nimenomaan elinkeinoelämä ja julkinen valta. Tulokset noudattelevat tältä osin myös kansainvälisiä tutkimustuloksia. Esimerkiksi Nienhüser ja Jacob (2008) ovat tutkineet yliopistojen hallituksia Saksassa, ja havainneet, että kolmasosa hallitusjäsenistä tulee yritysmaailmasta ja noin viidesosa yritysmaailman johdosta. Poliitiikan ja virkamieskunnan edustajia on heidän aineistossaan noin 13 prosenttia, muut ulkoiset ryhmät ovat pienempiä.

Toiseksi voi ajatella, että juuri elinkeinoelämän taloudellinen valta ja poliitikkojen ja virkamiesten edustama julkinen valta ovat ne keskeisimmät sektorit, voimat tai kentät, joista yliopistojen on ollut tarkoitus olla riippumattomia jopa siinä määrin, että yliopistojen itsehallinto on kirjattu perustuslakiin (Kuusela & Kaleva 2020).

Kolmanneksi viimeaikaiset kehityskulut korkeakoulupolitiikassa – kuten säätiöyliopistojen synty ja rehtorien vahvistunut asema – ovat vihjanneet, että vallankäyttö korkeakoulusektorilla on rajussa muutoksessa: Yhtäältä muutokset ovat olleet seurausta elinkeinoelämän aktivoitumisesta korkeakoulupolitiikassa (Kuusela ym. 2021). Toisaalta niitä on perusteltu tarpeella etäännyttää yliopistoja valtiosta sekä halulla lisätä ammattijohtajuuden edellytyksiä yliopistoissa (HE 7/2009; Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto 2005). Näiden kehityskulkujen vuoksi juuri elinkeinoelämän valtaa ja julkisen vallan läsnäoloa yliopistojen ylimmässä hallinnossa sekä tiedeyhteisön edustuksen mahdollista hierarkisoitumista on syytä tarkastella lähemmin. Kuvaamalla elinkeinoelämän, politiikan ja akateemisen eliitin läsnäoloa yliopistojen hallituksissa tutkin siis eri eliittiryhmien päällekkäisyyksiä ja kuvaan samalla autonomian ja riippumattomuuden käytännön tilaa yliopistoissa vuoden 2009 yliopistolain jälkeen.

Ulkopuoliset hallitusjäsenet: elinkeinoelämän ohjaksissa hierarkioita synnyttäen

Yliopistojen ulkopuolisilla hallitusjäsenillä on tavoiteltu erilaisten sidosryhmien vahvempaa integroimista osaksi yliopistoja (HE 7/2009; Itkonen 2006; OKM 2007). Mahdollisia sidosryhmiä on kuitenkin lukuisia, joten on syytä katsoa tarkemmin, mihin ryhmiin yliopistot ovat ensisijaisesti rakentaneet suhteita hallitusjäsentensä ja heidän institutionaalisten kytköstensä kautta.

Edellä kuvaamani luokittelutyön perusteella suomalaisyliopistojen hallitusjäsenten taustoista hahmottuu viisi eri kenttää, joita heidän voi katsoa ensisijaisesti edustavan: 1) elinkeinoelämä, 2) tiedeyhteisö, 3) julkinen tai poliittinen valta, 4) järjestöt eli kolmas sektori sekä 5) kulttuuri ja taide. Hallitusjäsenten institutionaaliset taustat tai ”kotikentät” on kuvattu taulukossa 1. Kentät itsessään tuskin yllättävät suuresti, mutta niiden keskinäisissä painoarvoissa ja sisäisissä koostumuksissa on jo enemmän tarkasteltavaa.

Taulukosta 1 ilmenee, että yliopistojen ulkopuolisille hallituspaikoille nousee useimmin elinkeinoelämästä. Ulkopuolisista hallitusjäsenistä 39 prosenttia (77/197) edustaa elinkeinoelämää. Toiseksi vahvin kotikenttä on tiedeyhteisö 28 prosentin (56/197) edustuksella, ja kolmanneksi eniten eli 21 prosenttia (41/197) hallitusjäseniä nousee poliittisen tai julkisen vallan kentältä. Järjestösektorin ja kulttuurin sekä taiteen edustajat kattavat yhteensä vain 10 prosenttia (19/197) hallituslaisista.⁸ Neljä henkilöä on jätetty luokittelematta kenttien väliin tai ulkopuolelle sijoittuvien taustojensa vuoksi.

Kolme suurinta ryhmää noudattelevat yllättävänkin selvästi Burton Clarkin (1983) klassista jäsenystä, jossa hän pelkisti yliopistojen toiminnanohjauksen kolmen valtatahon – *valtion*, *markkinoiden* ja *akateemisen oligarkian* – kamppailuksi. Hallitusanalyysi osoittaa, että suomalaisessa 2010-luvun kamppailussa on nimenomaan ollut kyse erilaisten eliittien – tai oligarkioiden – välisestä vallan (uus)jaosta, jossa niskan päällä on ollut elinkeinoelämä ja häviävässä asemassa yliopistodemokratia kolmikantaisessa muodossaan (ks. myös Kuusela ym. 2021). Seuraavaksi esittelen eri kentät ja niiden edustajien piirteitä tarkemmin.

---

⁸ Koska prosenttiluvut on pyöristetty kokonaisluvuiksi, kokonaisuus ei summaudu tasan sataan.

Kenttä	Hallitus- paikkojen lukumäärä	Prosenttiosuus ulkopuolisten hallituspaikoista
Elinkeinoelämä	77	39
jonka edustajista hallituspaikka suuryrityksessä	39	
Tiedeyhteisö	56	28
jonka edustajista professoreja	45	
jonka edustajista hallinnollista eliittiä	26	
Julkinen ja poliittinen valta	41	21
jonka edustajista kansanedustajia	11	
jonka edustajista ministereitä	9	
Kulttuuri ja taide	11	6
Järjestöt	8	4
Luokittelemattomat	4	
Yhteensä	197	

Taulukko 1. Yliopistojen hallitusten ulkopuolisten jäsenten (2010–2020, 197 kpl) ensisijaisesti edustamat vallan kentät.

Elinkeinoelämä

Elinkeinoelämän edustajat siis muodostavat yliopistojen hallitusjäsenten suurimman yksittäisen ryhmän. Elinkeinoelämän edustajiksi on luokiteltu henkilöt, jotka työskentelevät ensisijaisesti yksityisellä sektorilla.

Kun yliopistojen hallitusjäsenten listaa vertaa Suomen 500 suurimman yrityksen hallitusjäsenten listaan vuosilta 2010–2020, selviää, että yliopistojen hallitusjäsenillä on vahvat sidokset suurimpien suomalaisyritysten huippupaikkoihin. Tulosten mukaan noin puolella (50%) elinkeinoelämän edustajista on ollut vähintään yksi hallituspaikka suuryrityksessä. Tällaisia henkilöitä on yhteensä 39 eli merkittävä määrä elinkeinoelämän edustajista kuuluu samalla yritysten hallitusvaltaa käyttävään

eliittiin. Jos mukaan lasketaan myös ensisijaisesti muita kenttiä edustavien henkilöiden hallituspaikat suuryritysten hallituksissa, suuryrityksissä hallitusvaltaa käyttävien määrä nousee 52:een (ks. Taulukko 2). Kaikista yliopistojen ulkopuolisista hallitusjäsenistä siis noin neljäsosa (26%) on ollut myös suuryrityksen hallituksessa.

	Hallitus- paikkojen lukumäärä	Prosenttiosuus ulkopuolisten hallituspaikoista
Professoreja yhteensä	58	29
Suuryritysten hallitusten jäseniä yhteensä (2012–2020)	52	26
Ylimmässä tulopromillessa (2007– 2016)	43	22
1930-luvulla syntyneitä	2	1
1940-luvulla syntyneitä	43	22
1950-luvulla syntyneitä	65	33
1960-luvulla syntyneitä	45	23
1970-luvulla syntyneitä	21	11
1980-luvulla syntyneitä	6	3
1990-luvulla syntyneitä	1	> 1
Syntymäaika ei tiedossa	14	7

Taulukko 2. Yliopistojen hallitusten ulkopuolisten jäsenten (2010–2020, 197 kpl) ominaisuuksia.⁹

Vähintään kaksi hallituspaikkaa suuryrityksissä on ollut noin kymmenesosalla (20/197) yliopistojen ulkopuolisista hallitusjäsenistä. Merkittävimpiä elinkeinoelämän hallitusvaikuttajia ovat tarkastelujaksolla olleet kuudella suuryrityksen hallituspaikalla Risto Murto (Oulun yliopisto sekä Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva, Nokian renkaat, Kojamo, Varma, Wärstilä ja Sampo), viidellä hallituspaikalla Berndt Brunow (Hanken sekä UPM-Kymmene, Lemminkäinen, Karl Fazer, Varma

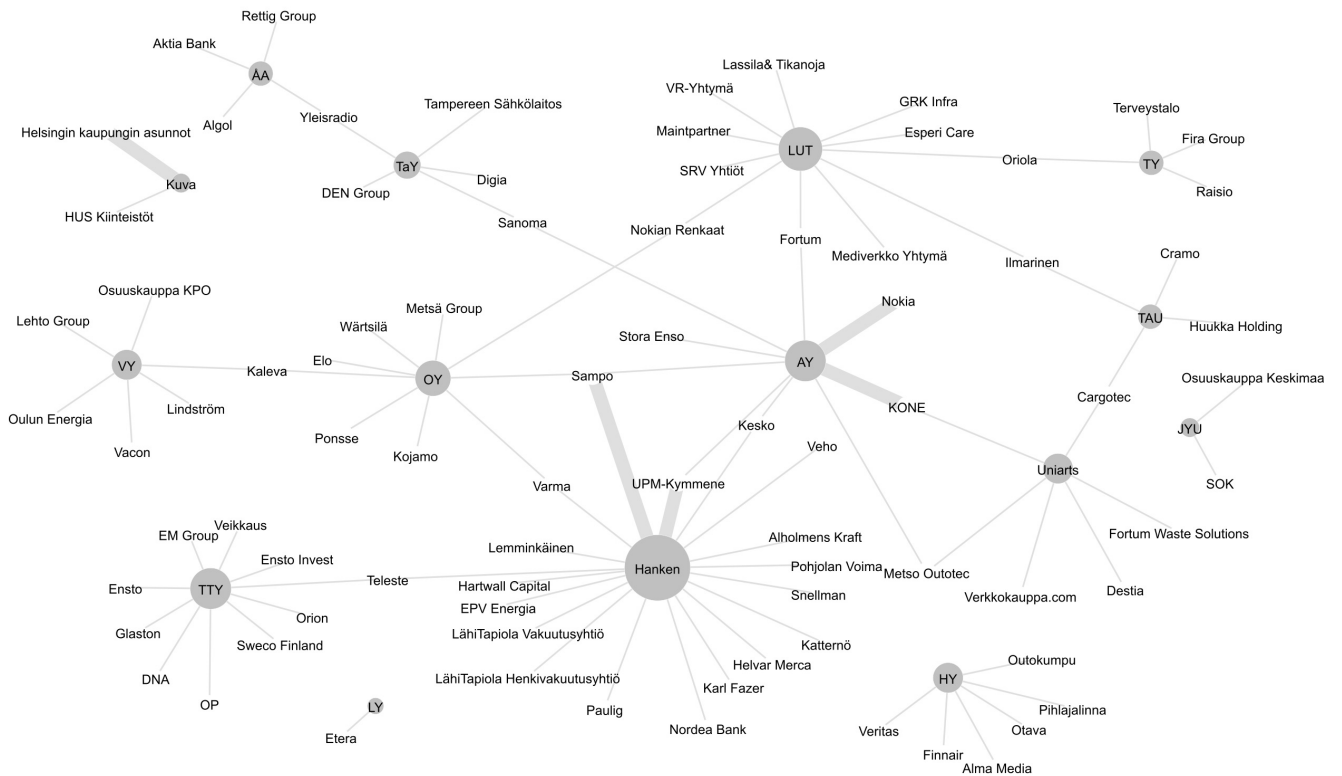
⁹ Artikkelin painetussa versiossa (*Sosiologia* 4/2021) sekä ensimmäisessä rinnakkaistallennuksessa professorien kokonaislukumäärässä ja siitä johdetussa prosenttiosuudessa oli valitettavasti lyöntivirhe. Tässä tiedostossa virhe on korjattu sekä taulukkoon että sivulle 17.

ja Hartwall Capital) ja Philip Aminoff (Hanken sekä Veho, Helvar, Paulig, LähiTapiolan vakuutusyhtiö ja LähiTapiolan Henkivakuutusyhtiö) sekä neljällä hallituspaikalla Anne Brunila (Aalto yliopisto sekä Sampo, Kone, Stora Enso ja Sanoma), Roger Holm (Hanken sekä Alholmens Kraft, Ketternö, Pohjolan Voima ja EPV Energia), Karri Kaitue (Taideyliopisto sekä Cargotec, Metso Outotec, Destia ja Fortum Waste Solutions) ja Marjo Miettinen (TTY sekä EM Group, Teleste, Ensto ja Ensto Invest). Tutkimuskirjallisuudessa tällaisia henkilöitä nimitetään linkkaajiksi (Ruostetsaari 2014), sillä he linkittävät toiminnallaan useita hallituksia ja valtateskittymiä toisiinsa.

Yliopistoista selvästi vahvimmat yhteydet yritysten hallituksiin on ollut Hankenilla, jonka hallitusjäsenillä on ollut tarkastelujaksolla yhteensä 21 paikkaa suuryritysten hallituksissa. Toiseksi eniten hallituspaikkalinkkejä on ollut Aallon ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston hallituslaisilla (11). Vastaavasti Lapin yliopistolla hallitusyhteyksiä on vain yksi ja Jyväskylän yliopistolla kaksi. Kuviossa 1 on visualisoitu kunkin yliopiston hallitusjäsenen hallituspaikat yrityksissä. Ohut viiva tarkoittaa yhtä linkkiä, paksumpi viiva kahta. Yhtiöitä, joihin yliopistojen hallituslaisilla on ollut hallitusyhteyksiä vuosina 2012–2020, on yhteensä 81. Hallitusyhteyksiä on siis suhteellisen monipuolisesti eri aloille ja eri omistajapohjaisiin yrityksiin: linkkejä on niin työeläkevakuutusyhtiöihin, vähittäiskaupan, palvelualan, vientiteollisuuden, energia-alan kuin pankki-alankin yrityksiin, joista osa on perheomisteisia, osa pörssiyhtiöitä ja osalla vahva valtio-omistus. Yksittäisten yritysten hallituksista vahvimmat yhteydet yliopistojen hallituksiin muodostuu Sampolla (4 linkkiä) sekä Koneella ja UPM-Kymmenellä (3 linkkiä). Jos tarkastellaan yritysten hallituksissa istuttujen hallitusvuosien määrää (uniikkien hallituspaikkojen sijaan), kärjessä ovat samat yhtiöt: yliopistojen hallitusjäsenet ovat istuneet niistä jokaisen hallituksessa tarkastelujaksolla yhteensä vähintään 20 vuotta.¹⁰

---

¹⁰ Kuviota 1 tarkasteltaessa on muistettava, että yritysten hallitusjäsenyydet kattavat koko tarkastelujakson (2012–2020): tämä tarkoittaa, että joissain tapauksissa henkilö on saattanut saada yrityksen hallituspaikan vasta yliopiston hallituspaikan jälkeen tai jo menettänyt sen tullessaan valituksi yliopiston hallitukseen. Linkit eivät siis kaikissa tapauksissa kerro ajallisesti samanaikaisista yhteyksistä, vaan ne kuvaavat eliittiverkostojen ja yhteyksien rakentumista pitkin 2010-lukua, henkilöiden liikettä eri hallitusten välillä ja tihentyä eri yliopistojen ja yritysten ympärillä.

Kuvio 1. Yliopistojen ulkopuolisten hallitusjäsenien hallituspaikat suomalaisissa suuryrityksissä vuosina 2012–2020 ryhmiteltyinä yliopistojen mukaan. Lähteet: Yliopistojen ulkopuoliset hallitusjäsenet vuosina 2010–2020 ja Suomen 500 liikevaihdoltaan suurimman yrityksen hallitusjäsenet 2012–2020.

Laadullisempi selvitystyö yliopistojen hallituslaisten taustoista ja elämänpoluista täydentää kuvaa yksittäisten yritysten painoarvosta, sillä hallitusjäsenien työurissa etenkin Nokia nousee esiin merkittävänä taustatekijänä. Ainakin 13:lla yliopistojen hallitusjäsenelle on työ- tai hallitushistoriaa Nokiassa. Nokia-yhteydet ovat monella muodostuneet Nokian johtotehtävissä ja esimerkiksi johtoryhmän, ei hallituksen, kautta. Etenkin Aalto yliopistolla voi nähdä olevan merkittävän vahva sidos Nokiaan: sen yhteensä 16 hallitusjäsenestä vähintään viidellä on Nokia-taustaa, suomalaistaustaisista hallitusjäsenistä jopa puolella (5/10), mikä kuvaa hyvin suomalaisten eliittien ja Nokian yhteen kietoutuneisuutta vuosituhannen alussa (Lindén 2016). Myös esimerkiksi Fortum ja UPM-Kymmene nousevat laadullisessa selvityksessä muita vahvemmin esiin, mutta tarkempia huomioita yksittäisten yritysten muodostamista tiheydestä ei käytetty metodologia salli. Yritysten hallitusjäsenyyksien rinnalla monilla elinkeinoelämän edustajilla oli siis myös muita valta-asemia yritysmailmassa: yliopistojen hallitusjäsenien joukossa oli esimerkiksi toimitusjohtajia, yritysten

johtoryhmien jäseniä ja elinkeinoelämän etujärjestöjen johtajia, joilla ei ole ollut hallituspaikkoja, mutta jotka ovat muuten merkittäviä elinkeinoelämän vallankäyttäjiä.¹¹ Lähes kaikki elinkeinoelämän edustajat olivat (olleet) tavalla tai toisella yritysten johtotehtävissä.

Jos sillanrakentajien valtaa tarkastelee bourdieläisittäin eri kenttien yhdistäjien valtana, taloudellinen pääoma näyttää kääntyvän suhteellisen helposti akateemisella kentällä hyödynnettäväksi pääomaksi (Bourdieu 1986, 243; ks. myös Rowlands 2013). Toiseen suuntaan käännöstä on vaikeampi kuvitella: akateemisella tai kulttuurin kentällä ansioituneet henkilöt tuskin ”kelpaavat” yhtä hyvin liike-elämän johtopaikoille. Kääntymisen vaikeudesta kertoo osaltaan se, että vain neljällä tiedeyhteisön jäseneksi luokitellulla henkilöllä (yhteensä 56) on ollut hallituspaikka myös suuryrityksessä, kulttuurin kentän henkilöistä (yhteensä 11) ei kenelläkään.

Taloudellisen pääoman kääntyminen akateemiseksi vallaksi – ja yliopistojen hallitusjäsenten eliittiasema elinkeinoelämässä – näkyy myös siinä, miten suuri osa yliopistojen hallitusjäsenistä on huipputuloisia. Verrattaessa yliopistojen ulkopuolisten hallitusjäsenten listaa vuosien 2007–2016 Suomen suurituloisimman promillen listaan tulosta voi pitää häkellyttävänä. Peräti 22 prosenttia yliopistojen ulkopuolisista hallituslaisista lukeutuu Suomen suurituloisimpaan promilleen. Tilastollisen keskiarvon perusteella ylimpään tulopromilleen kuuluvia tulisi hallituksissa olla tarkastelujaksolla noin 0,2 henkilöä (eli yksi promille 197 paikasta), kun heitä todellisuudessa on ollut 43 (ks. Taulukko 2). Ylimmällä tulopromillella on siis yliopistojen hallituksissa yli kaksisataakertainen edustus kokoonsa nähden. Kaikki huipputuloiset edustavat aineistossa elinkeinoelämää – lukuun ottamatta (määrittelytavasta riippuen) kahta tai kolmea henkilöä.

Vielä merkittävästi keskivertoa enemmän huipputuloisia on ollut Hankenin ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston hallituksissa, joissa heitä on ollut 45 prosenttia (5/11) ulkopuolisista hallitusjäsenistä. Keskivertoa suurempi huipputuloisten määrä on ollut myös Aallossa (31%) ja Oulun yliopistossa (30%), joskin Aallon lukujen luotettavuutta heikentää ulkomailla asuvien hallitusjäsenten suuri määrä.¹² Ero säätiöyliopistojen ja julkisoikeudellisten yliopistojen hallitusten välillä ei ole suuri: suurituloisin promille on hyvin edustettuna myös julkisoikeudellisissa

---

¹¹ Koska monenkirjavien meriittien kvantifioiminen on huomattavan vaikeaa, artikkelissa elinkeinoelämän valtaa lähestytään ennen kaikkea hallituspaikka-analyysillä.

¹² Nämä henkilöt eivät näy Suomen verotilastoissa, joten luvut voivat olla aliarvioita.

yliopistoissa, joissa huipputuloisilla on 20 prosenttia ulkopuolisten hallituspaikoista – verrattuna säätiöyliopistojen 23 prosenttiin.¹³

Huipputuloisten suurta osuutta voi tuskin tulkita sattumaksi – ennemminkin se kertoo (yksityisen) taloudellisen pääoman ja elinkeinoelämän eliitin merkittävästä asemasta myös akateemisessa maailmassa, jonka voisi itsehallintonsa turvin olettaa olevan etäällä yksityisistä taloudellisista intresseistä. Juuri monia huipputuloisia voi pitää siltoja rakentavina hyper-toimijoina, sillä heillä on merkittäviä valta-asemia niin talouden kentällä ja elinkeinoelämässä kuin yliopistoissakin. Samalla hallitusjäsenien huipputulot muodostavat huomionarvoisen vastinparin yliopistolaisten palkoille, jotka ovat ennemminkin lähellä suomalaisten keskiansioita (Sivistystyönantajat 2013–2019), ja huomattavan prekaareille urapoluille – työskenteleehän 70 prosenttia yliopistojen opetus- ja tutkimushenkilöstöstä määräaikaisissa työsuhteissa (Sivistystyönantajat 2019). Johdon ja lattiataason kasvavat palkkaerot, joista julkisuudessa ja eliittitutkimuksessa on keskusteltu (ks. esim. Bebhuck & Freid 2004; Pietiläinen 2017) näyttävät yltävän myös yliopistoihin.

Tiedeyhteisö

Ulkopuolisten hallitusjäsenien toiseksi suurimman joukon (28%) muodostavat tiedeyhteisön jäsenet. Tieteen autonomian puolustajilla voi olla houkutus tulkita tulosta myönteisenä merkinä: tiedeyhteisön merkittävää edustusta voisi tulkita niin, ettei ulkopuolisten lisääntynyt valta ole vakavasti heikentänyt tieteen asemaa ohjauksjärjestelmässä – vaan ennemminkin moninaistanut tapoja, joilla tiedeyhteisö on edustettuna. Eliittinäkökulma auttaa kuitenkin tulkitsemaan aineistoa myös toisin. Tiedeyhteisön kohtuullinen edustus nimittäin kätkee taakseen piirteitä, jotka kertovat vallan kasautumisesta. Tiedeyhteisön edustajiksi luettavista hallitusjäsenistä nimittäin jopa 80 prosenttia (45/56) on professoreja. Professorien määrä nousee vielä entisestään, jos mukaan lasketaan myös sellaiset professorit, jotka ovat siirtyneet työskentelemään muille sektoreille ja jotka on aineistossa luokiteltu muiden kenttien edustajiksi. Näin laskettuna professorien määrä ulkoisilla hallituspaikoilla nousee 45:stä 58:aan (ks. Taulukko 2).

Professorien suuren määrän lisäksi tiedeyhteisön edustajien elitisoitumisesta kertoo myös niin sanotun hallinnollisen eliitin vahva asema hallituksissa (ks. myös Nienhüser & Jacob 2008). Noin

---

¹³ Vertailussa on muistettava, että julkisoikeudellisista yliopistoista tarkasteltavana ovat vain ulkopuoliset jäsenet, säätiöyliopistoista kaikki jäsenet.

puolet tiedeyhteisön edustajista ulkoisilla hallituspaikoilla kuuluu tiedeyhteisön hallinnolliseen eliittiin. Hallinnolliseksi eliitiksi on laskettu henkilöt, jotka ovat olleet rehtoreita, vararehtoreita tai merkittävien tutkimuslaitosten ylimpiä johtajia. Yliopistojen (pääosin entiset) rehtorit, vararehtorit ja kanslerit ovat täyttäneet hallituspaikoista 16, lisäksi kahdesta henkilöstä on tullut rehtori hallitسنnimityksen jälkeen. Tutkimuslaitosten ylimpiä johtajia puolestaan on tiedeyhteisön edustajista 10.¹⁴ Hallinnollisen eliitin osuus nousee vielä entisestään, jos mukaan lasketaan elinkeinoelämän ja julkisen vallan alle luokitellut henkilöt. Tällöin rehtorien määrä nousee 18:aan ja tutkimuslaitosten ylimpien johtajien määrä 12:een. Hallinnolliseen eliittiin ei ole laskettu mukaan aineiston lukuisia dekaaneja, vaikka hekin edustavat ennemmin akateemista johtoa kuin työntekijöitä.

Tiedeyhteisön sinänsä kohtuullinen edustus ulkoisilla hallituspaikoilla tarkoittaa siis ennen kaikkea tiedeyhteisön hierarkian huipun vahvistunutta asemaa hallituksissa. Näin kolmikantaisen yliopistodemokratian ihanteet ovat aiempaa ahtaammalla, sillä ulkoiset hallituspaikat ovat käytännössä tarjonneet tieteen kentän eliiteille mahdollisuuden vahvistaa entisestään asemiaan suhteessa opiskelijoihin ja (keskiryhmän) työntekijöihin. Kun vuoden 1997 yliopistolaki vielä määräsi, ettei mikään yliopistoyhteisön ryhmistä saa olla hallituksessa enemmistönä, ulkoiset hallituspaikat ovat mahdollistaneet sen, että hallitusten enemmistöt koostuvat nyt lähes poikkeuksetta professorikunnasta. Esimerkiksi Aalto yliopistossa kaikki tiedeyhteisön edustajaksi laskettavat hallitusjäsenet ovat olleet yliopiston koko olemassaolon ajan professoreja (9) ja kaksikolmasosaa heistä vieläpä rehtoreita tai vararehtoreita (6/9). Ilmiselviä häviäjiä ovat opiskelijat ja keskiryhmä, joiden asema on heikentynyt professorikunnan ja (entisten) johtajien kasvaneen hallitusvallan myötä.¹⁵

Tiedehierarkian huippujen voi yhtäältä ajatella vahvistavan akateemisuutta, mutta toisaalta heidän suuri määränsä vihjaa myös demokratian heikentymiseen ja korkeakoulupoliittisten sisäpiirien muodostumiseen. Hallinnollisen eliitin jäsenet eivät edusta hallituksissa niinkään tutkimuksellista osaamistaan, vaan managerialistista johtamis- ja hallinnollista kokemustaan, joka on läheisesti kytköksissä poliittiseen ja taloudelliseen valtaan. Verkostoituneisuutensa ja johtajakokemuksensa vuoksi he edustavat hallituksissa sellaista akateemis-hallinnollista pääomaa, joka eroaa niin sanotusta

---

¹⁴ Yhden henkilön voi luokitella yhtä hyvin rehtoriksi kuin tutkimuslaitoksen johtajaksikin: hän oli nimityshetkellä johtaja ja tuli myöhemmin valituksi rehtoriksi.

¹⁵ Vinoumaa vahvistaa se, että osassa yliopistoja myös hallitusten yliopistoyhteisön edustajissa professoreilla on yliedustus (OKM 2016, 86).

intellektuaalisesta tai tieteellisestä pääomasta (ks. Bourdieu 1988; Rowlands 2013). Rowlands (2013, 1277) on kutsunut näitä pääoman muotoja jopa täysiksi vastakohtikseen.

Intellektuaalisen vallan korvautuminen hallituksissa akateemisen johdon vallalla osoittaa siirtymää näiden pääomien välillä: ammattitutkijoita on vaihdettu ammattijohtajiin. Tähän suuntaan viittaa myös se, että muutama henkilö on kymmenen vuoden aikana ehtinyt istua jo useamman suomalaisyliopiston hallituksessa. Esimerkiksi Marja Makarow on toiminut 2000-luvulla paitsi Helsingin yliopiston vararehtorina myös Taideyliopiston hallituksessa, Aalto yliopiston hallituksen varapuheenjohtajana ja Tampereen korkeakoulusäätiön (ts. Tampereen yliopiston) hallituksen puheenjohtajana. Häntä voi pitää eliittiteorioiden mukaisena hyper-toimijana, joka on ylittänyt eri vallan kenttiä liikkuaan taide- ja tiedeyliopistojen välillä biokemian ja molekyylibiologian taustallaan.

Korkeakoulupolitiikan eliittirenkaasta vihjaa myös se, että useampi säätiöyliopistojen hallitusjäsenistä oli aikoinaan kuultavana niin sanotussa Sailaksen raportissa, joka viitoitti tietä säätiöyliopistojen synnylle (OKM 2007). Raporttia varten oli kuultavana yritysjohtajista esimerkiksi Matti Alahuhta, Anne Brunila ja Marjo Raitavuo, jotka ovat sittemmin istuneet säätiöyliopistojen hallituksissa. Henkilöistä, jotka olivat elinkeinoelämän edustajina pohjustamassa säätiöyliopistoja, tuli lopulta näiden hallitusten jäseniä. Vastaavaa yhteyttä ei ole nähtävissä yliopistolakia pohjustaneen selvityshenkilöiden raportin ja yliopistojen hallitusten välillä (Jääskinen & Rantanen 2007) – näyttää siis siltä, että nimenomaan säätiöyliopistot ovat olleet alttiimpia eliittiverkostoille ja elinkeinoelämän henkilöityvälle vallalle.

Yliopistohallinnollisen sisäpiirin vahvaa asemaa yliopistojen hallituksissa voi pitää uhkana hallitusten legitimiteetille. Erilaiset henkilöstökyselyt ja arvioinnit ovat nimittäin viime vuosina antaneet runsaasti viitteitä siitä, että yliopistojen johtajilla ja yhteisöillä on toistuvasti näkemyseroja, jotka eivät kumpua pelkästään työnantajan ja työntekijöiden intressieroista, vaan joiden taustalla on myös poikkeavat käsitykset siitä, miten (demokraattisesti) yliopistoja pitäisi johtaa (Kuusela 2020; Kuusela ym. 2019; OKM 2012; 2016; 2018). Erityisesti säätiöyliopistoissa käydyt kamppailut osoittavat yliopistojen johdon ja hallintoeliitin, kuten rehtorien neuvoston, olevan usein etäällä johtamiensa yliopistoyhteisöjen ja henkilöstö- ja opiskelijajärjestöjen näkemyksistä (Kuusela ym. 2021). Hallitusten legitimiteetti voi pitkällä aikavälillä vaarantua, jos akateemisen hierarkian huippu ja managerialistinen johtoporras jatkavat asemiensa vahvistamista yliopistojen hallituksissa samalla kun johdon ja yhteisöjen välillä on merkittäviä näkemyseroja.

Julkinen valta

Noin viidesosa (21%) yliopistojen hallituslaisista tulee ryhmästä, jonka jäsenet käyttävät tai ovat jossain vaiheessa käyttäneet merkittävää julkista valtaa. Julkisella vallalla viitataan valtiollisten ja kunnallisten instituutioiden edustajiin, paitsi poliitikkoihin myös merkittävää valtaa käyttäviin virkamiehiin.

Valtiollispoliittinen valta näkyy paljaimmillaan kansanedustajien (11) ja etenkin entisten ministerien (9) merkittävässä määrässä.¹⁶ Vaikka kyseisistä henkilöistä moni on valittu hallitukseen vasta kansanedustajauransa jälkeen, suurimmalle osalle heistä on vaikea määritellä muuta syytä hallitusvalinnalle kuin poliittinen tausta, sillä vain kolmella kansanedustajataustaisista hallitusjäsenistä on tutkijankoulutus. Kansanedustajien lisäksi keskeistä poliittista valtaa edustavat myös kaupunginjohtajat ja pormestarit – tai entiset sellaiset – joita on aineistossa viisi. Lisäksi yhdestä on tullut apulaispormestari hallitusnimityksensä jälkeen. Virkamiehistöön lukeutuu esimerkiksi kansliapäälliköitä ja muita ministeriöiden ja Suomen pankin virkamiehiä, kaupunkien johtavia virkamiehiä, valtionvirastojen johtajia ja jonkin verran myös alempia virkamiehiä.

Tämä politiikan ja byrokratian eliitti edustaa pitkälti juuri sitä institutionaalista kenttää, jonka liialliselta vallalta yliopistoja on perinteisesti haluttu suojella itsehallinnon tapaisilla käytännöillä ja tieteen vapauden ihanteella. Samoin juuri näiden tahojen liiallisesta ohjauksesta yliopistojen oli tarkoitus irtautua vuoden 2009 yliopistolailalla (HE 7/2009), jota edelsi esimerkiksi rehtorien vaatimus yliopistojen suuremmasta autonomiasta suhteessa valtioon (Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto 2002; 2005). Yliopistot irrotettiin valtion tiliviraston asemasta nimenomaan autonomian nimissä. Käytännössä julkinen valta ohjaa kuitenkin yliopistoja edelleen voimakkaasti rahoitusmallin avulla (Seuri & Vartiainen 2018), mutta hallituspaikka-analyysi osoittaa, että julkinen valta on hallitusjäsenien myötä saanut myös uudenlaisen jalansijan yliopistoissa. Kansliapäälliköistä, kaupunginjohtajista ja kansanedustajista on tullut elimellinen osa yliopistojen johtoa. Yliopistojen kasvanut autonomia suhteessa valtioon näyttääkin vain osittaiselta: tilivirastoista on tullut itsenäisiä oikeushenkilöitä, mutta samalla niiden johtoon on asetettu julkisen vallan keskeisiä edustajia.

---

¹⁶ Kansanedustajista yksi on valittu eduskuntaan hallitusnimityksen jälkeen ja yksi luokiteltu elinkeinoelämän edustajaksi.

Järjestökenttä sekä kulttuurin ja taiteen kentät

Noin kymmenesosa (10%) hallitusjäsenistä edustaa joko kolmatta sektoria eli järjestökenttää tai kulttuurin ja taiteen erilaisia instituutioita, mukaan lukien yksityiset säätiöt. Kulttuuria ja taidetta edustaa noin 6 prosenttia (11/197) ja järjestösektoria noin 4 prosenttia (8/197). On kuitenkin hyvä huomata, että kulttuurin ja taiteen kentän edustajista monet ovat julkisten taidelaitosten, kuten Ateneumin, Kansallisteatterin tai Helsingin kaupungin taidemuseon, ylimpiä johtajia, jotka voisi luokitella myös julkisen vallan edustajiksi. Samalla heidän hallitusjäsenyytensä vahvistaa suuntausta, jonka myötä juuri managerialistinen eliitti eli erilaisten instituutioiden ylimmät johtajat ovat ottaneet vahvan aseman yliopistojen hallituksissa.

Kolmannen sektorin edustajista jopa puolet (4/8) on kirkollisia toimijoita, joskin määrät ovat pieniä. Kolmannen sektorin, taiteen ja kulttuurin osuuksia tarkasteltaessa on selvää, että niin sanottu kansalaisyhteiskunta on vain ohuesti edustettuna yliopistojen hallituksissa. Niiden painoarvo suhteessa esimerkiksi elinkeinoelämään on erittäin pieni.

Hallitusten ikärakenne

Lopulta hallitusten tietynlaisesta elitisoitumisesta kielii myös hallitusjäsenten ikäjakauma (ks. Taulukko 2). Kolmikantainen yliopistodemokratia on perinteisestä ollut myös keino taata eri ikäpolvien suhteellisen tasainen edustus päätöksentekoeleimissä. Ulkopuolisten hallituslaisten ikäjakauma kertoo tämän keinoon tai periaatteen rapautumisesta. Siinä missä hallitusten sisäiset jäsenet edustavat suhteellisen tasaisesti opiskelijoita, professoreja ja muuta henkilökuntaa (OKM 2016) – ja ovat näin oletusarvoisesti eri ikäisiä – ulkoiset jäsenet painottuvat selvästi ikäjakauman yläpäähän. Reilusti yli puolet heistä (56%, 110/197) on syntynyt 1930–1950-luvuilla eli he ovat olleet pääsääntöisesti eläkeiässä tai eläkeiän kynnyksellä hallitukseen tullessaan. 1960- ja 1970-luvuilla syntyneitä on yhteensä noin 33 prosenttia (66/197). 1980–1990-lukulaisia on vain seitsemän eli alle 4 prosenttia – vaikka 1980-luvulla syntyneet ovat olleet työikäisiä koko yliopistouudistuksen jälkeisen ajan. Yliopistouudistuksen voikin nähdä vankistaneen suurten ikäluokkien asemaa hallituksissa.

Ikärakenteen keikauttamisen voi tulkita eräänlaiseksi (taantumukselliseksi) vastavallankumoukseksi, jos sen suhteuttaa 1900-luvun uudistuksiin, joissa nimenomaan opiskelijat vahvistivat asemaansa yliopistohierarkiassa – ensin mies ja ääni -kampanjan myötä saavutetulla kolmikannalla ja

myöhemmin esimerkiksi Helsingin hallintorakennuksen valtauksella (Kaarninen 2000, Teivainen 2016). Siinä missä 1960–1980-lukujen uudistuksilla edistettiin opiskelijoiden asemaa yliopistojen johdossa, 2000-luvun uudistukset ovat heikentäneet sitä.

Lopuksi

Pohdinta yliopistojen autonomiasta on vilkastunut Suomessa 2000-luvulla. Keskustelulle on ollut tyypillistä, että eri osapuolet tarkoittavat yliopistojen itsehallinnolla pitkälti eri asioita: Yksille autonomian sisällöksi tuntuu riittävän, etteivät yliopistot ole valtion tilivirastoja. Etenkin ministeriön ja yliopistojen johdon puheissa autonomialla on tarkoitettu etäännyttämistä valtiosta ja ajatusta siitä, että yliopistojen on löydettävä rahoituksensa yhä enemmän muualta kuin julkisista varoista. Toisten mielestä autonomian tulisi tarkoittaa mahdollisimman suurta riippumattomuutta myös esimerkiksi taloudellisesta vallasta ja elinkeinoelämän intresseistä. Usein jälkimmäisen – laajemman autonomiakäsityksen – kannattajat ovat pitäneet myös yliopistodemokratiaa välttämättömänä osana autonomiaa.

Tiivistäen voi sanoa, että yliopistojen johto on poliitikkojen ja ministeriön myötävaikutuksella halunnut pois valtiollisesta ohjauksesta kohti mallia, jossa autonomia toteutuisi kasvavasti markkinoilla, kun taas yliopistoyhteisöt ovat monesti tulkinneet autonomiaa humboldtlaisesti yliopistojen oikeutena ohjata omaa toimintaansa demokraattisesti valtion suojassa (ks. myös Kuusela ym. 2021).

Toteutetut reformit ovat jossain määrin etäännyttäneet yliopistoja valtiosta mutta samalla ovat ajaneet yliopistot likeisempään yhteistyöhön muiden vallan kenttien kanssa. Vähemmälle huomiolle on jäänyt, mihin uusia kytköksiä on luotu ja millaisia ne ovat olleet.

Yliopistojen hallituspaikkojen tarkastelu osuu tämän – vasta orastavan – keskustelun ytimeen. Hallituspaikat paljastavat, kenen käsiin valtiolta ja yliopistoyhteisöiltä pois siirtynyttä valtaa on luovutettu. Empiiriset tulokset luovat karun kuvan autonomian uusista suunnista. Valtaa on annettu elinkeinoelämälle ja etenkin sen eliiteille, joilla on vahvoja kytköksiä suuryrityksiin ja jotka nauttivat poikkeuksen suurista tuloista. Samoin hallitusvaltaa on luovutettu valtiolliselle eliitille sekä professoreille ja akateemiselle hallintoeliitille. Näin on synnytetty uudenlaisia sisäpiirejä

yliopistokentälle. Häviäjänä ovat olleet kolmikantainen yliopistodemokratia sekä intellektuaalinen ja sukupolvien moninaisuus, joilta managerialistinen johto on vallannut tilaa.

Yliopistojen hallitusten valta on lakireformien myötä pala palalta kasvanut. Samalla ovat vahvistuneet hallitusjäsenten – ja sitä kautta yliopistojen – kytkökset niihin vallan kenttiin ja lyhyen aikavälin taloudellisiin ja poliittisiin intresseihin, joista tieteen on perinteisesti ollut tarkoitus pysyä etäällä. Kehitys saa kysymään, onko valtaa luovutettu jo liiaksi yliopistojen ulkopuolelle ja olisiko elitisoituvien hallitusten valtaa tarpeen tasapainottaa uusilla lakimuutoksilla. Olisiko esimerkiksi vahvistettava jälleen yliopistoyhteisöjen jäsenistä koostuvien konsistorien ja kollegioiden kaltaisia rakenteita, joiden erityisasema tunnustettiin jo itsenäisyyden ajan alussa perustuslaissa, mutta sittemmin unohdettiin? Kun vuoden 1919 hallitusmuodossa Helsingin yliopistolle säädettiin itsehallinto, samalla määrättiin, että yliopistollista lainsäädäntöä ja yliopistoa koskevia säännöksiä voitiin tehdä vain Helsingin yliopiston konsistorin myötävaikutuksella. Kirjaus tippui vuosituhannen vaihteen uudistuksissa pois. Tuloksena näyttää olevan yliopistot, joissa demokratia ja autonomia hiipuvat, mutta hallitukset ja eliitit vahvistuvat.¹⁷

Kirjallisuus

Askling, Berit, Marianne Bauer & Susan Marton. 1999. "Swedish universities towards self-regulation: A new look at institutional autonomy." *Tertiary Education and Management* 5:2, 175–195.

Bebchuk, Lucian & Jesse Fried. 2004. *Pay Without Performance: The Unfulfilled Promise of Executive Compensation*. Harvard University Press.

Bourdieu, Pierre. 1996. *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity.

Bourdieu, Pierre. 1990. *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre. 1988. *Homo Academicus*. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre. 1986. "The forms of capital." Teoksessa *Handbook of theory and research for the sociology of education*, toim. John Richardson. New York: Greenwood, 241–58.

---

¹⁷ Artikkelin on syntynyt osana tutkimushankkeita, joita ovat rahoittaneet Koneen säätiö (201804358) ja Suomen Akatemia (3323488).

- Bourdieu, Pierre. 1984. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.
- Carney, Stephen. 2006. "University Governance in Denmark: From Democracy to Accountability?" *European Educational Research Journal* 5:3–4, 221–233.
- Carroll, William & Jean Philippe Sapinski. 2011. "Corporate elites and intercorporate networks." Teoksessa *Sage handbook of social network analysis*, toim. John Scott & Peter J. Carrington. London: Sage, 180–95.
- Clark, Burton. 1983. *The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective*. Berkeley: University of California Press.
- de Boer, H. & J. File. 2009. *Higher education governance reforms across Europe*. Brussels: CHEPS.
- HE 7/2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 250/1990 vp, 5. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi Helsingin yliopistosta ja Helsingin yliopistosta annetun lain voimaannpanosta.
- Heemskerk, Eelke (2011) "The social field of the European corporate elite: a network analysis of interlocking directorates among Europe's largest corporate boards." *Global Networks* 11:4, 440–60.
- Itkonen, Maija (toim.). 2006. *Matkalla innovaatioyliopistoon – Tieteidenvälisen yhteistyön mahdollisuuksia luotaamassa*. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu ja Teknologiateollisuus ry.
- Jessop, Bob, Norman Fairclough & Ruth Wodak (toim.). 2008. *Education and the knowledge-based economy in Europe*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Jääskinen, Niilo & Jorma Rantanen. 2007. Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2. Helsinki: Opetusministeriö.
- Kaarninen, Mervi, Minna Harjula & Kauko Sipponen. 2000. *Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960–2000*. Tampere: Vastapaino.
- Kallionen, Mika & Sami Louekari. 2019. *Tiedossa tulevaisuus. Professorit uudella vuosituhanella*. Helsinki: Professoriliitto.
- Kantola, Anu & Hanna Kuusela. 2019. *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille*. Tampere: Vastapaino.
- Kauppinen, Ilkka & Tuukka Kaidesoja. 2014. "A Shift towards academic capitalism in Finland." *Higher Education Policy* 27, 23–41.
- Kohtamäki, Vuokko. 2019. "Academic leadership and university reform-guided management changes in Finland." *Journal of Higher Education Policy and Management* 41:1, 70–85.

- Kolbe, Laura. 1996. *Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960–1990*. Helsinki: Otava.
- Kretek, Peter, Zarko Dragšić & Barbara Kehm. 2013. "Transformation of university governance: on the role of university board members." *Higher Education* 65:1, 39–58.
- Kuusela, Hanna, Veera Kaleva, Tuukka Tomperi, Mikko J. Poutanen & Tuomas Tervasmäki. 2021 (2021). "Korkeakoulupolitiikan muuttuvat valtasuhteet Suomessa: säätiöyliopiston synty ja kamppailu yliopistodemokratiasta." *Politiikka* 63:2.
- Kuusela Hanna. 2020. "Kuuleeko strateginen johto? Katsaus yliopistojen työhyvinvointikyselyjen tuloksiin." *Tiedepolitiikka* 2/2020.
- Kuusela, Hanna & Veera Kaleva. 2020. "Ei tiedettä ilman vapautta, eikä vapautta ilman demokratiaa." Teoksessa *Tieteen vapaus ja tutkijan sananvapaus*, toim. Esa Väliverronen & Kai Ekholm. Tampere: Vastapaino
- Kuusela, Hanna, Auli Harju, Veera Kaleva, Maria Mäkelä, Mikko Poutanen, Juha Raipola, Tuomas Tervasmäki & Tuukka Tomperi. 2019. *Kenen yliopisto? Tampereen yliopiston henkilöstön näkemyksiä yliopistojen johtamisjärjestelmistä ja itsehallinnosta*. Tampere: Tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/117081>
- Laki yliopistolain muuttamisesta 715/2004.
- Lappalainen, Tuomo, 2012. "Kuinka yliopistouudistuksesta tuli kaikkien aikojen fiasko?" *Suomen Kuvalehti* 30.10.2012.
- Larsen, Anton Grau & Christoph Houman Ellersgaard. 2018. "The inner circle revisited: the case of an egalitarian society." *Socio-Economic Review* 16:2, 251–275.
- Larsen, Anton Grau & Christoph Houman Ellersgaard. 2017. "Identifying power elites—k-cores in heterogeneous affiliation networks." *Social Networks* 50, 55–69.
- Leiniö, Leena 2007. Yliopistoyhteisön ulkopuolisten jäsenien merkitys yliopiston hallituksen toiminnassa. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Lindén, Carl-Gustaf. 2016. *Nokian valtakunta : raportti hulluilta vuosilta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Maclean, Mairi, Charles Harvey & Garvey Kling. 2017. "Elite Business Networks and the Field of Power: A Matter of Class?" *Theory, Culture & Society* 34:5–6, 127–151.
- Miettinen, Tarmo (2001). *Tieteen vapaus. Julkisoikeudellinen tutkimus tieteenharjoittajan itsemääräämisoikeudesta, tieteen itsekontrollista ja yliopiston itsehallinnosta*. Helsinki: Talentum.
- Mills, C. W. 1956. *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Mälkiä, Matti & Jarmo Vakkuri (toim.). 1998. Strateginen johtaminen yliopistoissa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nienhüser, Werner & Anna Katharina Jacob. 2008. "Changing of the Guards. Eine empirische Analyse der Sozialstruktur von Hochschulräten." *Hochschulmanagement*, 67–73.

- Nyman, Göte. 2016. "Korkeakoulujen hallitukset pettivät odotukset." *Turun Sanomat* 1.4.2016.
- OKM. 2018. *Korkeakoulu-uudistusten vaikutusten arviointi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:33.
- OKM. 2016. *Yliopistolakiuudistuksen vaikutusten arviointi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:30.
- OKM. 2012. *Yliopistolakiuudistuksen vaikutusten arviointi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12.
- OKM. 2007. *Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16.
- PeVL 11/2009 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 18/2009 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.
- Pietiläinen, Tuomo. 2017. "Pörssiyhtiöiden johtajien palkat ja bonukset uuteen ennätykseen – katso lista eniten ansainneista." *Helsingin Sanomat* 3.8.2018.
- Poutanen, Mikko, Tuukka Tomperi, Hanna Kuusela, Veera Kaleva & Tuomas Tervasmäki. 2020. "From democracy to managerialism: Foundation universities as the embodiment of Finnish university policies." *Journal of Education Policy*. (Online first.)
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680939.2020.1846080>
- Pusser, Brian, Sheila Slaughter & Scott Thomas. 2006. "Playing the Board Game: An Empirical Analysis of University Trustee and Corporate Board Interlocks." *The Journal of Higher Education* 77:5, 747–775.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2014. *Vallan sisäpiirissä*. Tampere: Vastapaino.
- Rinne, Risto. 2016. "Yliopiston luhistuneet unelmat ja kadotettu autonomia." *Tiedepolitiikka* 41(4).
- Rowlands, Julie. 2013. "Academic boards: less intellectual and more academic capital in higher education governance?" *Studies in Higher Education* 38:9, 1274–1289.
- Scott, W. Richard. 1995. *Institutions and Organizations*. Thousand Oaks: Sage.
- Seuri, Allan & Hannu Vartiainen. 2018. *Yliopistojen rahoitus, kannustimet ja rakennekehitys 1*. Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti. Tammikuu 2018.
- Shattock, Michael (toim). 2016. *International trends in university governance: Autonomy, self-government, and the distribution of authority*. London: Routledge.
- Sherer, Michael & Idran Zakaria. 2018. "Mind that gap! An investigation of gender imbalance on the governing bodies of UK universities." *Studies in Higher Education* 43:4, 719–736.

- Sintonen, Kirsti. 2009. ”Yliopistolakia vastustava liike levisi koko maahan.” *Acatiimi* 2/09.
- Sintonen, Kirsti. 2008. ”Henkilöstön edustus tulee saada säätiöyliopiston hallitukseen.” *Acatiimi* 4/08.
- Sivistystyönantajat. 2019. *Tilastojulkaisu 2019. Yliopistot*. Helsinki: Sivistystyönantajat ry.
- Sivistystyönantajat. 2013–2019. Palkkatilastot. www.sivista.fi
- Slaughter, Sheila, Scott Thomas, David Johnson & Sondra Barringer. 2014. “Institutional Conflict of Interest: The Role of Interlocking Directorates in the Scientific Relationships between Universities and the Corporate Sector.” *The Journal of Higher Education* 85:1, 1–35.
- Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto. 2002. Yliopistojen taloudellinen autonomia. Työryhmäraportti. Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston julkaisuja 3/2002. Helsinki: Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto.
- Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto. 2005. Manifesti 5.11.2005. Helsinki: Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto.
- Teivainen, Teivo. 2016. ”Demokratia yliopistohallinnossa: Kamppailuja kolmikannasta.” *Tiede & Edistys* 3, 232–237.
- Tomperi, Tuukka (toim.). 2009. *Akateeminen kysymys. Yliopistolain kritiikki ja kiista uudesta yliopistosta*. Tampere: Vastapaino.
- Tuori, Kaarlo. 2011. ”Sivistykselliset oikeudet (PL 16 ja 123 §).” Teoksessa *Perusoikeudet*, toim. Pekka Hallberg. Helsinki: WSOY.
- Veiga, Amélia, António Magalhães & Alberto Amaral. 2015. “From Collegial Governance to Boardism: Reconfiguring Governance in Higher Education.” Teoksessa *The Palgrave International Handbook of Higher Education Policy and Governance*, toim. Jeroen Huisman, Harry de Boer, David D. Dill & Manuel Souto-Otero. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 398–416.
- Välimaa, Jussi. 2019. *A History of Finnish Higher Education from the Middle Ages to the 21st Century*. Springer.